

Interview

Willem Schinkel kijkt liever ‘over de hekjes heen’: hoe zijn ‘volstrekt oninteressante’ studie resulteerde in een gedrevenheid voor sociologie

Dominique Burggraaff

Radboud Universiteit Nijmegen
dominique.burggraaff@ru.nl

Joey Mengerink

Radboud Universiteit Nijmegen
joey.mengerink@ru.nl

Foto: Marijn Smulders

Willem Schinkel

- Geboren in 1976 te Kampen
- Studie sociologie (1995-2000) aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam
- Gepromoveerd met zijn proefschrift *Aspects of Violence* (2005), welke bekroond is met de Willem Nagelprijs
- Hoogleraar sociologische theorie (sinds 2013) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam
- Actief lid bij de politieke partij Bij1

Wie op het web zoekt op de naam Willem Schinkel komt vrij snel uit bij begrippen als ‘een radicaal denker’, ‘scherp’, ‘nietsontziend’ en ‘een meedogenloze analyticus’. Een indrukwekkende disclaimer voor het interview, zo veronderstelden wij. De avond voorafgaand aan dit interview stelde Willem voor ons te ontmoeten in een gemoedelijk restaurant in Rotterdam. Honderd procent biologisch en honderd procent vegetarisch: een locatie die aansluit bij zijn uitgesproken links-progressieve positie. Onder het genot van een kop koffie, thee en sap spraken wij met Willem over zijn persoonlijke ervaringen met sociologie, alsook zijn kritische invalshoek op de discipline en het werk dat daarbinnen verricht wordt.

Sociologische thema's

Willem Schinkel is geboren in Kampen (1976), studeerde tussen 1995 en 2000 sociologie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en startte in 2005 als universitair docent. Hij promoveerde met zijn cum laude beoordeelde proefschrift *Aspects of Violence* (2005) en ontving hiervoor de Willem Nagelprijs. Sinds 2013 is Willem hoogleraar Sociologische Theorie aan de Erasmus Universiteit. Daarnaast is hij verscheidene keren uitgenodigd als *visiting scholar* in New York en Berlijn. Maar, om te beginnen, welke sociologische thema's maken deel uit van zijn interessegebied?

‘Ik ben eigenlijk *all over the place*, wat betreft mijn interesses. Sociologie is voor mij een excuus om mij bezig te kunnen houden met dingen die ik interessant vind en die belangrijk zijn. Inmiddels heb ik veel geschreven over allerlei onderwerpen: *racial capitalism*, daaraan gerelateerde onderwerpen als migratie en sociologie van het recht, maar ik heb ook geschreven over geweld, de staat en burgerschap. Momenteel houd ik mij bezig met de noties van bezit en eigendom.’

Het gegeven dat Willem zich bezighoudt met een veelvoud aan thema's sluit aan bij zijn idee over de discipline sociologie als zodanig: deze heeft namelijk de ‘noodzaak alomvattend’ te zijn. Hij concludeert daarbij dat de sociologische discipline gefragmenteerd is geraakt in allerlei academische disciplines. Voorbeelden hiervan zijn cultuur- en mediacommunicatiewetenschappen, *post-colonial studies*, genderstudies, maar ook economische en politieke wetenschappen. ‘In zekere zin is dit allemaal sociologie: de systematische studie van het sociale leven.’ Willem benadrukt dat deze academische disciplines nauw verbonden zijn met de sociologie. Talloze machtswerkingen, welke bijvoorbeeld bestudeerd worden in de economische en politieke wetenschappen, beïnvloeden namelijk het sociale leven.

‘Als je op deze wijze kijkt naar sociologie, is de discipline veel breder dan nu verondersteld wordt. Misschien zelfs breder dan sociologen zélf willen verstaan onder

---

sociologie. Dit is misschien ook een reden voor mij om mij bezig te houden met veel verschillende thema's en mij niet te beperken tot hetgeen gebruikelijk is binnen het academische veld van de sociologie.'

Tevens stelt Willem dat zijn veelzijdige interesses zich aanpassen aan datgene dat speelt in de wereld. Desondanks ziet hij een zekere continuïteit in zijn werk: er zitten bepaalde lijnen in die voortdurend terugkomen. Het huidige werk voelt voor hem als een 'geüpdatete en beter geïnformeerde versie' van zijn eerdere werk.

'Als je je niet beperkt tot hetgeen onder het academische label van sociologie valt, kun je ontzettend veel leren. Over het algemeen vinden er namelijk weinig veranderingen plaats binnen dit kader. Maar, als je daarbuiten kijkt, is er ontzettend veel te leren. Zo kom je er bijvoorbeeld achter dat er perspectieven zijn in de *black of post-colonial studies* die decennialang bestaan en alles zeggen, die beschrijven wat je zelf probeert uit te vinden. Ik vind dat erg mooi, want je blijft leren, je blijft je focus aanscherpen en je komt in aanraking met andere dingen die je tot je moet nemen.'

Alhoewel de academische discipline van sociologie aldus begrensd is met daarin een voor nu vaste canon van klassieke denkers als Karl Marx (1818-1883), Émile Durkheim (1858-1917) en Max Weber (1893-1920) wijst Willem deze afbakening niet volledig van de hand. Met het oog op de hedendaagse problemen en de uitdagingen van deze tijd veronderstelt hij dat deze canon wel degelijk nuttig kan zijn:

'Het biedt een houvast en geeft een organisatievermogen. Maar, men dient oog te houden voor de beperkingen hiervan: waarom zitten juist déze mensen in de canon? Het is een levend iets. Wie wel en niet deel uitmaken van de disciplinaire canon heeft te maken met dingen die zelf tot het object van de sociologie horen (machtswerking, gender, ras et cetera). We moeten hier telkens kritische vragen over stellen. Tegelijkertijd kunnen we dit doen door diezelfde canon te lezen en dit tegen henzelf te gebruiken. Marx, bijvoorbeeld, is een zeer essentiële denker om te begrijpen waar wij nu staan, maar je moet óók aandacht hebben voor andere literatuur – zoals die over *racial capitalism*.'

Inhoudelijk, zo stelt Willem, is dit laatstgenoemde funest. Wanneer de sociologie zich niet openstelt voor dat wat elders gebeurt, verwacht hij dat de sociologie een weinig relevante kennisdiscipline zal worden. Een reden hiervoor is dat 'relevante' werken (bijvoorbeeld over duurzaamheid, klimaat of kapitaal) voortdurend binnen andere disciplines geproduceerd zullen worden, terwijl zij evengoed deel uitmaken van de sociologie. 'In dat geval mis je de aansluiting bij alles wat er tegenwoordig gebeurt in de wereld. Hierin ligt de uitdaging van de sociologie.'

Studietijd: vroeger en nu

Een uitgesproken visie op de huidige discipline, zo blijkt. Om deze reden goed om eens stil te staan bij de motivatie van Willem om destijds sociologie te gaan studeren. Deze blijkt weinig rooskleurig:

‘Mijn motivatie was niet erg sterk, ik was vooral geïnteresseerd in blowen. Wel spraken filosofische en politieke kwesties mij aan, maar de politicologie vond ik toen een zeer beperkt veld. Tegenwoordig vind ik het niet eens een discipline; het is gewoon geneuzel. Wat betreft de filosofie, ik wilde mij juist wél bezig kunnen houden met dingen die spelen in de praktijk, meer politieke thema’s. Zodoende leek sociologie mij het meest brede dat ik kon doen. In feite is het een ‘negatieve’ keuze geweest: ik koos ervoor sociologie te gaan studeren, om iets anders niet te studeren.’

Al tijdens zijn studie in Rotterdam zocht Willem naar onderwerpen ‘buiten’ de discipline en verschillende richtingen binnen de discipline, iets dat opnieuw zijn veelzijdige interesses weerspiegelt. ‘Maar, ik vond mijn studie volstrekt oninteressant.’ Enkele uitzonderingen hierop waren de theorievakken, omdat deze naar zijn idee ietwat meer ‘over de hekjes heen keken’, ook die van Nederland. Die internationale blik in het algemeen miste Willem tijdens zijn opleiding.

‘Een vak als maatschappijgeschiedenis vond ik door het internationale perspectief namelijk wel interessant. Maar, weetje, in die tijd was er een hoogleraar die het SCP-rapport van 1994 noteerde als literatuur en dan kreeg je een tentamen met rijtjes. Hoe dan ook is de kwaliteit van het onderwijs wel ontzettend veranderd.’

Ook sprak de sfeer op de opleiding Willem niet bijzonder aan. In vergelijking met nu beschrijft hij deze als ‘iets formeler’. Eén van de veranderingen die hem opvalt, is de werkhouding van docenten.

‘Er waren docenten die, achteraf gezien, heel weinig werkten. Ik weet niet wat zij deden, maar het leek erop dat zij zich enkel wentelden in hun superieure status als hoogleraar en af en toe eens “ruzie” maakten met andere hoogleraren. Tegenwoordig wordt er juist heel hard gewerkt. Enerzijds is dit een positieve ontwikkeling, anderzijds is er een zeer competitieve sfeer ontstaan binnen de discipline. Een extreem competitief systeem waarvan de nadelen steeds zichtbaarder worden.’

Willem merkt daarnaast op dat de huidige generatie sociologiestudenten sterk veranderd is.

‘Onder invloed van een competitiever en schuld-gedreven systeem zijn studenten

---

zich veel bewuster van wat zij willen. Veel studenten die ik meemaak, waar dan ook, willen iets in de wereld. Zij zien dat de wereld kapotgaat en in de fik staat. Je kunt dan wel op de universiteit blijven zitten, maar je wilt ook daadwerkelijk bouwen aan iets. Ook zijn studenten van nu meer gefocust, wat goed is voor opleidingen: het houdt mensen scherp. Studenten zijn vaak, net als ik, teleurgesteld in hoe regelmatig docenten de grenzen van de discipline afbakenen en allerlei andere dingen als “buiten” de discipline definiëren, terwijl ik juist geneigd ben het erbij te betrekken.’

Doordat de tijd veranderingen teweegbrengt, bijvoorbeeld in generaties sociologie-studenten, kan de vraag worden gesteld in hoeverre dit bepalend is voor de vormgeving van de discipline en de verhoudingen hierbinnen. Hoe ziet Willem dit?

‘Dat is zeker het geval. Iedere generatie sociologiestudenten is een nieuw “team” sociologen dat opnieuw kijkt naar de uitgangsvragen. De tijd waarin wij zitten, brengt bepaalde parameters met zich mee. Als wij daarbinnen opereren, is dit bepalend voor de wijze waarop wij werken. Het maakt uit hoe wij ons verhouden tot bijvoorbeeld geldschietters, onderzoek, beleidsmakers, maar ook hoe de interne verhouding [binnen de discipline] eruitziet. Als wij ons neoliberaal organiseren als interne markt waarin veel competitie bestaat en *belonging* gebeurt op basis van binnenhalen van geld, reputatie en status, dan is dit bepalend voor wat wij doen binnen de sociologische discipline.’

Common sense-noties

De kritiek op zijn sociologieopleiding leidde Willem wel ergens naartoe. Doordat de studie slechts ‘saaie hap’ was, werd hij gemotiveerd om zelf dingen te gaan lezen; vanuit een gevoel zelf iets te moeten doen. Dit bracht hem bij het boek *Wat is Sociologie?* van Norbert Elias (1971). ‘Toen dacht ik: ja, dit is een interessante vraag!’ Ondanks dat Willem het perspectief van Elias niet onderschrijft, beschouwde hij zijn invalshoek als een interessant startpunt: het bevragen van noties zélf. Dit hielp hem om verder te kijken. Met het oog op de Nederlandse sociologie vertelt Willem daarover het volgende:

‘Heel veel sociologie in Nederland is ergens nauw verbonden met *social engineering* – daarin liggen de wortels van de Nederlandse sociologie. Ik doel hiermee op het denken in noties van bevolkingen, populaties en beleidsproblematieken. Dit zijn heel specifieke objecten, namelijk bestuursobjecten. De meeste sociologen hebben geen idee van wat deze objecten eigenlijk zijn. Het is *common sense* die iedereen overneemt, zonder het te bevragen. Neem de notie “mens” bijvoorbeeld. Dit zou het onderwerp van de sociologie moeten zijn: waarom ontstaat zo’n idee, wanneer ont-

---

staat dit, hoe verandert het, wat is nu een mens en wat niet, én waarom niet? Dergelijke vragen waren destijds erg afwezig, ik miste dat heel sterk. Het voelde alsof er een extreem beperkte set parameters was die ik eerst moest accepteren.’

Het bevragen van common-sensenoties alvorens je deze gebruikt, is aldus essentieel voor Willem. Desondanks is het voorstelbaar dat sociologen een dergelijke aanpak ‘te filosofisch’ vinden; het centraalstellen van begrippen in plaats van het accepteren om van daaruit kennis op te doen. Willem wijst het daarentegen van de hand dat deze aanpak per definitie ‘filosofie’ is. Hij stelt dat dit slechts een manier is van sociologen om meer fundamentele vragen onder de mat te schuiven.

‘Ik gebruik graag de metafoor met een natuurkundige die dingen aanwijst als “dit is een tafel”, “dit is een stoel” en “dat is een glas” om via deze weg een beschrijving te geven van hetgeen deze waarneemt en kennis te verschaffen. Als luisteraar denk je dan: hallo, vertel eens iets meer hierover, waaruit bestaat deze tafel of stoel? Ditzelfde geldt voor een socioloog die enkel spreekt over begrippen als de samenleving, de staat, de mens, de populatie, migranten et cetera. Je bent in dat geval de natuurkundige die louter common-sensenoties overneemt om tot kennis te komen. Hallo, ga je werk eens doen! Stel kritische vragen over deze begrippen!’

Is deze boodschap er een die hij expliciet mee wil geven aan zijn studenten?

‘Ja, natuurlijk! Dit is mijn onderwijs. Maar, het maakt het óók lastig. Enerzijds word ik gezien als te filosofisch, anderzijds als te politiek. Op het moment dat je kritische vragen stelt aan de status quo, word je gelijk gezien als politiek. Neem de notie van sekse als voorbeeld. Waarop is dit gebaseerd? Nergens, zo blijkt.¹ Dan vinden een hoop mensen het raar dat je dit ter discussie stelt. De manier om hiermee om te gaan, is door dit heel helder en expliciet te maken. Laat zien welke posities er zijn en dat je deze wel of niet actief kunt innemen.’

De onmogelijkheid van neutraliteit

Dat je als socioloog, wetenschapper of eigenlijk wie dan ook politieke posities inneemt op het moment dat je gebruikmaakt van bepaalde noties of termen, zo stelt Willem, is vrijwel onontkoombaar. Dergelijke noties zijn namelijk altijd politiek beladen, alsook de kennis die daaruit voortkomt.

‘Ik neem zelf actief posities in en ik maak dit ook heel duidelijk naar anderen (bij-

---

¹ Willem vertelt hierover dat de traditionele notie van sekse uitgaat van twee seksen (mannen en vrouwen). Veel wetenschappers nemen deze notie over en accepteren dit traditionele onderscheid. Op het moment dat het concept van intersekse daarbij komt, ontstaat er een ‘probleem’. Als wetenschappers dan vasthouden aan de traditionele notie van sekse, nemen zij vanzelfsprekend een politieke positie in.

---

voorbeeld studenten). Dit doe ik niet om hen te overtuigen van mijn positie, andersdenkend zijn is helemaal prima. Maar, doen alsof je geen politieke positie hebt en sociologie willen bedrijven, is volkslakkerij. Het hele idee dat er een “neutrale” positie is die je moet innemen als socioloog is totale nonsens. Op het moment dat je een notie als “geweld” overneemt met de definitie van de staat, dan schaar je je achter het concept dat de staat geeft en geef je daar legitimiteit aan.’

Het actief innemen van een positie heeft tot gevolg dat er keuzes gemaakt kunnen worden. ‘Hier sta ik en dat is belangrijk voor de ander om te weten, omdat de ander dan kan nadenken in hoeverre deze zich hierin kan vinden en waarin niet – hoe verhoud ik mij daartegenover?’ Willem acht dit zeer cruciaal. Betekent dit dat sociologen altijd actief posities zouden moeten innemen, bijvoorbeeld in het publieke debat?

‘Voor mij is het publieke debat niet heilig en niet iedereen hoeft zich in de publieke sfeer te begeven. De vraag daarentegen blijft wel altijd: wat beschrijf je, welke noties, en waarom? Wat accepteer je op het moment dat je gaat beschrijven of verklaren? Als je wetenschapper wilt zijn, zul je altijd deze parameters moeten bevragen. Sociologie gaat over het sociale leven, dus bevrage alle parameters die daarover gaan. Als je het hebt over “de samenleving met Nederlandse mensen”, dan denk ik: ho ho ho, wat heb je nu allemaal al geaccepteerd?’

Aanvullend hierop onderstreept Willem dat het onontkoombaar innemen van posities impliceert dat sociologen rekenschap moeten geven van de daaruit voortkomende ‘niet-neutrale’ kennis die geproduceerd wordt. Deze kennis heeft immers óók een politieke werking, bijvoorbeeld voor beleid.

Internationale sociologie versus Nederlandse sociologie

Terugkomend op Willem zijn motivatie om ‘buiten’ de discipline te kijken, koos hij ervoor om zijn proefschrift *Aspects of Violence* (2005) internationaal te publiceren. ‘Want, dacht ik, in die internationale *journals* gebeuren interessante dingen. Daar zijn de discussies waarvan ik onderdeel wil zijn.’ In diezelfde periode ontstond er op zijn afdeling in Rotterdam een eis om te publiceren. Immers, er waren slechts twee publicerende sociologen die hen ‘drijvend hielden’. Op de lange termijn resulteerde deze eis in het meer internationaal publiceren door veel Nederlandse sociologen. ‘Maar, ik deed dit dus al, puur omdat ik internationale discussies interessanter vond en om mij heen wilde kijken.’

Met het oog op de hedendaagse competitieve sfeer in de internationale discipline

---

zou dan verwacht kunnen worden dat publiceren in het Nederlands weinig succes oplevert. Hoe ziet Willem dit met betrekking tot zijn eigen carrière?

‘Allereerst is de vraag: wat is de Nederlandse sociologie? Dit is absoluut niet sociologie die aan Nederlandse universiteiten wordt gegeven, want die is sterk opgenomen binnen internationale velden. Het is ook niet de sociologie door Nederlandse sociologen, want die werken elders. Het enige wat het kan zijn, is sociologie die zich op de een of andere manier definieert als relevant voor het Nederlandse publiek.’

Voor academisch onderzoek, zo stelt Willem, is het wel degelijk nuttig om in het Nederlands te publiceren. Er is namelijk een relatie met het Nederlandse publiek, al is het slechts een financieringsrelatie. Hierin ligt eveneens een verantwoordelijkheid. In zijn ervaring is het ontzettend belangrijk geweest om óók in het Nederlands te publiceren. Waarom?

‘Om te beginnen, genereer je media-aandacht. Dit, samen met Nederlandstalig werk leidde tot veel aandacht van collega’s in Nederland. Zichtbaarheid onder Nederlandse collega’s betekent zichtbaarheid onder collega’s die heel internationaal genetwerkt zijn. Zij kunnen op hun beurt internationale workshops organiseren. Voor mij was het gevolg hiervan dat ik uitgenodigd werd voor het internationale academische onderzoeksveld, hetgeen aanleiding gaf tot onderzoeksbeurzen en mogelijkheden om *visiting scholar* te zijn in New York en Berlijn. Het idee dat publiceren in het Nederlands nutteloos is, lijkt mij onjuist. Als je het goed doet, en nu speculeer ik, is het juist een snellere route naar internationale erkenning dan door enkel in internationale journals te publiceren.’

Toekomst van de sociologie

Al met al heeft Willem een duidelijke visie op de sociologische discipline en haar potentieel. Hoe ziet hij de toekomst van de Nederlandse sociologie? In dit kader verwijst Willem opnieuw naar de noodzaak om de relatie met andere (academische) disciplines te behouden. Niet ieder onderwerp definiëren als ‘buiten’ de discipline, maar juist een vruchtbare relatie onderhouden.

‘Dat zeg ik ook tegen studenten: Waarom is het interessant sociologie te studeren? Omdat deze tijd niet alleen vraagt naar mensen die specialistisch zijn, maar ook naar mensen die dingen bij elkaar kunnen brengen. Dit sluit aan bij universitaire masters. Je wordt niet opgeleid voor een beroep. Werkgevers willen mensen die kunnen nadenken, die creatieve verbanden leggen. Sociologie moet dit als discipline evenzo kunnen én kunnen schakelen tussen verschillende kennisvormen.

Niet denken dat wij een afgebakende discipline zijn: Wij kijken zo naar de wereld en that's it, nee, dan mis je de boot.'

En, tot slot, welke boodschap zou Willem willen meegeven aan de toekomstige sociologiestudenten?

'Ik weet niet of ik nog iets heb toe te voegen aan de dingen die ik gezegd heb. Mensen moeten vooral het wiel blijven uitvinden en zeggen dat het anders moet dan hoe het nu gaat, maar daar hebben zij mij niet voor nodig, dat komt wel. Dat paternalistisch opgeheven vingertje naar jonge mensen laat ik graag aan mij voorbijgaan.'

Dit, terwijl hij natuúrlijk allerlei dingen gezegd heeft die heel sterke implicaties hebben, stelt Willem. 'Maar, daar moeten andere mensen maar wat van vinden', sluit hij lachend af.

Literatuur

Elias, Norbert (1971) *Wat is Sociologie?* Amsterdam: Het Spectrum.

Over de auteurs

Dominique Burggraaff volgt momenteel de master sociologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, aanvullend op de bachelor filosofie. Thema's waar zij zich graag mee bezighoudt, zijn de preventie en aanpak van radicalisering, extreemrechts en institutioneel wantrouwen. Naast het volgen van haar opleiding loopt Dominique stage bij het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht. Hier draagt zij bij aan twee projecten die betrekking hebben op beschermende factoren binnen extreemrechtse radicalisering in de online context en het opstellen van een Richtlijn Radicalisering voor jeugdprofessionals in Nederland. Na haar opleiding zou Dominique graag bijdragen aan het actuele onderzoek naar (online en offline) radicalisering en het beleid dat daarop gericht is.

Joey Mengerink heeft na het afronden van zijn hbo-opleiding tot maatschappelijk werker gekozen voor de (pre-)master sociologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Zijn onderzoeksinteresse gaat met name uit naar gedrag(sveranderingen) in duurzaamheidstransities. Voor zijn scriptie doet Joey onderzoek naar gedragingen en houdingen van burgers die relevant zijn voor de energietransitie. Daarnaast houdt hij zich tijdens zijn afstudeerstage bij Het PON & Telos onder meer bezig met de landbouw- en voedseltransitie. Na het afronden van zijn master wil Joey als onderzoeker-adviseur een bijdrage leveren aan het bevorderen van deze duurzaamheidstransities.